Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2025/102

2025 1 10

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Klimato kaita ir jos poveikis ekonomikai

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2025/102)

Pranešėjas: **Juraj SIPKO**

Patarėjas	Petr ZAHRADNÍK (pranešėjo)
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2024 1 18
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2024 10 11
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 10 23
Plenarinė sesija Nr.	591
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	130/3/3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad klimato kaita visų pirma yra žmogaus veiklos rezultatas. Dėl to kyla jūros lygis, oro temperatūra, miškų gaisrai ir dažnai vyksta didelės audros, sukeliančios plataus masto potvynius. Klimato kaita taip pat daro žalą, kurios neįmanoma numatyti, įskaitant žmonių žūtis. Be to, EESRK pabrėžia, kad gamtoje viskas yra glaudžiai susiję. Vyraujant gamtos pusiausvyrai užtikrinamos palankios sąlygos tvirtam ekonomikos augimui ir sveikiems gyventojams. Todėl reikia nustatyti **ilgalaikę strategiją, siekiant apsaugoti visuomenės sveikatą** vykstant nenumatytiems klimato kaitos reiškiniams.

1.2. EESRK mano, kad klimato kaita kelia egzistencinę grėsmę ES valstybių narių ekonominiam ir socialiniam vystymuisi ir daro labai neigiamą poveikį tiek makroekonominei, tiek mikroekonominei plėtrai, verslui, finansiniam ir socialiniam stabilumui, infrastruktūrai ir žmonių sveikatai.

1.3. EESRK pabrėžia, kad reikia nedelsiant priimti ir įgyvendinti visas būtinas priemones, kuriomis siekiama mažinti išmetamųjų teršalų kiekį (klimato kaitos švelninimas) ir prisitaikyti prie naujų sąlygų (prisitaikymas prie klimato kaitos), įskaitant išmetamųjų teršalų apmokestinimą ir anglies dioksido mokesčio įvedimą, laikantis naujausios Europos Komisijos rekomendacijos. Socialinės išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido, skaičiuojamos matuojant žalos, kurią visuomenei sukelia kiekviena papildoma metrinė išmetamo CO_2 tona, piniginę vertę, turėtų tapti vienu pagrindinių rodiklių formuojant ES klimato) politiką.

1.4. EESRK mano, kad su klimato kaita susijusios investicijos yra istorinė ekonominė galimybė remti didžiulį ES valstybių narių inovacijų ir vystymosi potencialą ir juo pasinaudoti. Tai taip pat lems esminius, istoriškai precedento neturinčius ekonomikos struktūros ir visuomenės pokyčius. Parama kovai su klimato krize turėtų būti grindžiama plačiu visuomenės sutarimu. EESRK ragina į visais lygmenimis vykstančias diskusijas dėl su klimato kaita susijusios pertvarkos įtraukti socialinį dialogą ir kolektyvines derybas.

1.5. EESRK pabrėžia, kad svarbu ne tik išnaudoti didelį augimo potencialą, bet ir ilgainiui sumažinti ekonomikos ir visuomenės veiklos sąnaudas, nes tai yra dar vienas svarbus ekonominio atsako į klimato kaitą aspektas. Todėl labai svarbu sumažinti neigiamą išorinį poveikį, kuris kenkia aplinkai ir didina neigiamą klimato kaitos poveikį.

1.6. EESRK puikiai supranta, kad atsakas į klimato kaitą yra labai sudėtingas, atsižvelgiant į reikalingas investicijas (kartu stengiantis, kad dėl klimato kaitos nulemtos transformacijos nesusidarytų daug neišnaudojamo turto) ir fiskalines bei finansines pastangas. Šiomis aplinkybėmis svarbu pabrėžti, kad tai neturėtų lemti tolesnio ekonominio disbalanso, pavyzdžiui, netvariai didėjančio biudžeto deficito, valstybės skolos ir neigiamo poveikio finansų sektoriaus, ypač draudimo sektoriaus, stabilumui.

1.7. EESRK pripažįsta, kad dėl netinkamo atsako arba nesugebėjimo spręsti su klimato kaita susijusias problemas gali kilti labai didelė rizika tiek ekonomikos augimui, tiek vėliau ir visuomenei. Tai taip pat gali lemti nekontroliuojamą infliaciją, ypač sąnaudų sukeltą infliaciją, ir galiausiai daryti neigiamą poveikį gyvenimo lygiui.

1.8. EESRK mano, kad, reaguojant į klimato kaitą, būtina deramai įvertinti žmogiškojo veiksnio svarbą plačiausia šios sąvokos prasme. Tikėtina, kad klimato kaita paskatins esminius ir ilgalaikius darbo rinkos pokyčius, todėl reikės atsparesnės ir lankstesnės darbo jėgos, įskaitant mokymąsi visą gyvenimą naujose srityse.

1.9. EESRK pabrėžia, kad reikia priimti ir įgyvendinti priemones siekiant užtikrinti, kad klimato kaitos poveikis valstybių narių ekonominiam ir socialiniam vystymuisi būtų nuolat analizuojamas, vertinamas ir prognozuojamas. Šiomis priemonėmis reikėtų ne tik mažinti išmetamųjų teršalų kiekį (fizinis rizikos mažinimas): jos turėtų būti orientuotos į ekonomikos struktūros pokyčius (prisitaikymas prie pereinamojo laikotarpio rizikos) ir į procesus, kuriuos lemia klimato kaita ir jos poveikis nenuspėjamiems tarptautinės migracijos srautams.

1.10. Klimato kaita daro poveikį visoms pasaulio ekonomikos šalims. Todėl EESRK mano, kad, reaguojant į klimato kaitą, visi veiksmai turi būti koordinuojami ir derinami tarptautiniu lygmeniu. Atsižvelgdamas į tai, EESRK tvirtai remia ES pastangas kovai su klimato kaita teikti didžiausią prioritetą. Tai apims bendrą įsipareigojimą nacionaliniu, subnacionaliniu, ES ir pasaulio lygmenimis visose srityse, kaip antai ekonomikos ir socialinėje srityse, ir aiškiai bei tiksliai apibrėžtus vaidmenis ir atsakomybę visais sprendimų priėmimo proceso lygmenimis.

2. **Pagrindinės aplinkybės ir faktai**

2.1. Per pastaruosius ketverius metus ES valstybių narių ekonomika patyrė tris realius išorės ir sisteminius sukrėtimus. COVID-19, kariniai konfliktai ir klimato kaita padarė didelį neigiamą poveikį ES valstybių narių ekonomikai. Klimato kaita, kaip vienas iš pirmiau minėtų sukrėtimų, kelia egzistencinę grėsmę tolesniam ES šalių ekonomikos vystymuisi vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu.

2.2. Jei nebus imtasi kovos su klimato kaita veiksmų, išlaidos bus labai didelės. Preliminariais duomenimis, 2024–2030 m. metinės išlaidos sieks 600 mlrd. EUR. Dėl padidėjusio mirtingumo, prastesnės sveikatos, sumažėjusio produktyvumo ir trumpesnio gyvenimo prarandamas ekonominis našumas turės tiesioginės įtakos ekonominėms perspektyvoms, ypač atsižvelgiant į eksponentinį (ne linijinį) kiekvienos papildomos išmetamos CO2 tonos poveikį. Pavyzdžiui, remiantis 2023 m. „Lancet“ ataskaita ([1]), 2023 m. pasauliniu lygmeniu vien dėl karščio bangų prarasta 490 mlrd. produktyvaus darbo valandų, ir šis skaičius toliau didės atsižvelgiant į karščio tendencijas. Todėl klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos finansavimo atidėjimas turės didžiulį neigiamą poveikį visai ekonomikai, infrastruktūrai ir žemės ūkiui, taip pat gyventojų sveikatai. Atsižvelgiant į tai, akivaizdu, kad klimato kaita turėtų būti svarbiausias ES ir valstybių narių politikos prioritetas. Instituciniu požiūriu, priėmus žaliąjį kursą ([2]) nustatyti esminiai ir sisteminiai reikalavimai kovojant su klimato kaita ir jos nenumatytu ir precedento neturinčiu poveikiu visoms svarbioms sritims, kurios daro didelę įtaką ES ekonomikai.

([1]) 2023 m. Lancet ataskaita „Countdown on health and climate change“.
([2]) *Europos žaliojo kurso įgyvendinimas.*

2.3. Klimato kaita daro tiesioginį poveikį makroekonominiams rodikliams, finansiniam ir socialiniam stabilumui, realiajai ekonomikai, tarptautinei prekybai, infrastruktūrai ir žemės ūkiui, įskaitant gyventojų sveikatą. Be to, klimato kaita darys labai neigiamą poveikį vyresnio amžiaus žmonėms ir senėjantiems gyventojams ir taip padidins mirtingumą. Ypač didelį poveikį patiria vyresnio amžiaus žmonės ir jiems reikia pritaikyti savo gyvenimo sąlygas. Poveikis taip pat daromas vaikams ir jaunimui.

2.4. EESRK pažymi, kad makroekonominiu lygmeniu pinigų srityje prognozuojama, kad klimato kaita lems didesnį infliacijos lygį, kuris pasireikš aukštesnėmis palūkanų normomis, blogesnes darbo sąlygas ir didesnius sunkumus darbo rinkoje, mažesnį našumą, taigi ir lėtesnį ekonomikos augimą. Fiskaliniu požiūriu dėl klimato kaitos didėja papildomos išlaidos, susijusios su gaivalinėmis nelaimėmis, potvyniais, miškų gaisrais ir išlaidomis, susijusiomis su sugadinta infrastruktūra ([3]). Be to, ji daro didelį poveikį atskirų ES šalių ekonomikos išorės balansui.

2.5. Klimato kaita gali būti laikoma neigiamu išoriniu poveikiu. Šiuo požiūriu reikėtų pabrėžti, kad dėl šio neigiamo išorinio poveikio, atsižvelgiant į klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo procesus, gali padidėti papildomos prekių gamybos ir teikiamų paslaugų sąnaudos, o tai trukdo tvariam ir integraciniam ekonomikos augimui ilguoju laikotarpiu.

2.6. Ekonominiu požiūriu, reaguojant į klimato kaitą svarbu kuo veiksmingiau laipsniškai mažinti išmetamųjų teršalų kiekį ir susijusią taršą. Todėl, siekiant atkurti klimato pusiausvyrą ir jo tvarumą, reikia priimti ir įgyvendinti priemones, taikytinas tiems, kurie teršia daugiausiai ir taip pažeidžia pagrindinius darnaus vystymosi principus.

2.7. Nors planetos nuolatinės taršos mažinimui ir laipsniškam jos panaikinimui prireiks palyginti didelių papildomų investicijų, pagrindinė ilgalaikė grąža – išvengtos dėl klimato kaitos patiriamos išlaidos. Tiesioginės ir netiesioginės klimato kaitos padarinių finansavimo išlaidos gali padaryti didelį poveikį atskiriems sektoriams, kitiems nei gamybos, pavyzdžiui, draudimo ir žemės ūkio, taip pat veiklos sritims ir regionams, kurie grindžiami tradiciniu intensyviai energiją vartojančios gamybos modeliu.

2.8. Vykstant perėjimui prie žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos, labai svarbu imtis visapusiškų ir plataus masto struktūrinių pokyčių, kurie gali daryti didelį poveikį ne tik ekonominių ir socialinių sistemų formai, bet ir jų veikimo būdui. Todėl partnerystės ir daugiašaliai, integruoti procesai ypač svarbūs.

2.9. Svarbu pabrėžti nekovojimo su klimato kaita pasekmes ir sąnaudas (nieko neveikimo kaina), dėl kurių ilgainiui vis labiau ir negrįžtamai sutriks klimato sąlygos, pablogės gyventojų sveikata ir, atitinkamai, mažės darbo našumas ir apskritai bendri ekonomikos rezultatai.

2.10. Investicijų į kovą su klimato kaita kaina yra labai didelė. Apskaičiuota, kad norint pasiekti 2030 m. klimato ir energetikos tikslus, investicijoms per metus papildomai vidutiniškai reikia apie 480 mlrd. EUR. Atsižvelgiant į sąsają su skaitmeninės transformacijos procesu ir užtikrinant atvirą strateginį savarankiškumą (pagal planą „REPowerEU“) ([4]), šios išlaidos sieks 3 200 mlrd. EUR ([5]). Viešieji ištekliai šiai problemai išspręsti bus riboti, taigi reikės ir privačių išteklių, kuriais būtų galima finansuoti prioritetines kovos su klimato kaita sritis.

2.11. Atsako į klimato kaitą priemonių rengimas ir įgyvendinimas taip pat turi derėti su kitais šiuo metu pasaulio ekonomikoje vykstančiais procesais, kurie užtikrins veiksmingą ES veikimą. Tai visų pirma susiję su dabartine geopolitine įtampa ir geoekonominiais pokyčiais, ekonominiu, apsirūpinimo maistu, energetiniu ir sveikatos saugumu, taip pat su socialinio stabilumo ir tvaraus konkurencingumo užtikrinimu ([6]).

([3]) *Tools for Climate Change Adaptation*.
([4]) *„REPowerEU“. Įperkama, saugi ir tvari energija Europai*.
([5]) *„REPowerEU“. Įperkama, saugi ir tvari energija Europai*.
([6]) *Green growth and competitiveness in EU climate policy: paradigm shift or „plus de la même chose“?*, Oscar Fitch-Roy ir Ian Bailey, 2023 m. liepos mėn.

3. **Bendrosios pastabos**

3.1. EESRK pabrėžia, kad aplinkos kokybė yra labai svarbi žmonių sveikatai ir tvariam, įtraukiam, atspariam ir darniam ekonomikos augimui. Akivaizdu, kad aplinka turi įtakos žmonių sveikatai. Taigi, kad ES valstybių narių ekonomika būtų sveika, mums reikia sveikų žmonių, kad jie prisidėtų prie didesnio darbo našumo ir taip būtų užtikrintas didesnis konkurencingumas, aukštesnis gyvenimo lygis ir aukštos kokybės ekonomikos augimas.

3.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad tinkamai reaguoti į klimato kaitą galima pasinaudojant naujomis galimybėmis, kurias ekonomikai ir verslo sektoriui suteikia šios srities technologijų ir inovacijų potencialas. Uždelstas atsakas ES lygmeniu į šį istoriškai precedento neturintį iššūkį gali dar labiau pabloginti ES šalių padėtį pasaulio ekonomikoje atsižvelgiant į tenkančią pasaulio BVP dalį (2005–2023 m. ji sumažėjo nuo 25 proc. iki 18 proc.) ([7]).

3.3. Kovojant su klimato krizės padariniais, reikėtų taikyti šias skirtingas priemones, susijusias su fizine ir pertvarkos rizika ([8]):

3.3.1. IRT priemonės. IRT priemonės atliks ypač svarbų vaidmenį vykdant pertvarką. Kovojant su neigiamais klimato kaitos padariniais visai ekonomikai, reikės užtikrinti sistemingą ir objektyvią komunikaciją ir didinti informuotumą apie papildomų investicinių kaštų, kuriuos teks patirti, analizės išvadas. Reikia atlikti plačiajai visuomenei skirtą, aiškiai parengtą poveikio tyrimą, kuris įrodytų, kad logiška ir būtina imtis plataus masto, koordinuotų veiksmų, skirtų reaguoti į klimato kaitą.

3.3.2. Paskatos. Reikės sutelkti dėmesį į tinkamos politikos ir priemonių kūrimą ir įgyvendinimą siekiant skatinti pritarimą atsako į klimato kaitą priemonėms. Tai, pavyzdžiui, ES ATLPS (apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema), aplinkai ir klimatui nekenkiančios mokesčių priemonės ir tvaraus finansavimo sistema, grindžiama dvejopo reikšmingumo principu, kad finansinio tarpininkavimo sektorius galėtų finansuoti žaliąją pertvarką. Be to, kitos paskatos, pavyzdžiui, subsidijos, turės būti orientuotos į klimato ir aplinkos tvarumą, visų pirma energijos vartojimo efektyvumo, atsinaujinančiųjų išteklių energijos, žiedinės ekonomikos, netaršaus judumo, žemės naudojimo žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuose ir kt. srityse.

3.3.3. Reguliavimo priemonės ir sankcijos. Taisyklių, nustatytų tikslų ir konkrečių reikalavimų pagal žaliąjį kursą, taip pat DVT iki 2030 m., kurie aiškiai išdėstyti Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinyje, laikymosi užtikrinimas ([9]). Šiuo klausimu reikėtų pabrėžti, kad pagrindiniai rodikliai turi būti teisiškai privalomi tiek visai ES, tiek proporcingai atskiriems susijusiems subjektams, o reikalavimų nesilaikymo atveju turėtų būti įmanoma nedelsiant ir veiksmingai taikyti sankcijas, naudojant praktinio vykdymo užtikrinimo sistemą. Europos žaliajame kurse taip pat numatyti konkretiems sektoriams skirti tikslai ir priemonės. Nustatyta keletas mechanizmų, kurie gali būti taikomi, jei nesilaikoma teisiškai privalomų tikslų.

3.3.4. Poveikis darbuotojams ir darbo sąlygoms: nepaisant didelių investicijų į klimato tikslų siekimą poreikį, tai neturėtų daryti įtakos darbo užmokesčiui ir darbo sąlygoms. Klimato kaitą reikia vertinti kaip galimybę investuoti į įgūdžių ugdymą ir partneryščių su darbuotojais ir pilietine visuomene plėtojimą, kad su klimato kaita susijusios pertvarkos priemonės būtų sėkmingos. Apsaugoti darbo vietas yra labai svarbu kuriant pasitikėjimą ir vykdant sėkmingą su klimato kaita susijusią pertvarką, kuri nebus galima be socialinės pertvarkos.

3.4. EESRK mano, kad koordinuotas atsakas į klimato kaitą gali suteikti stiprų postūmį bendram ES ekonomikos augimui Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinyje nurodytose srityse, jei bus atliktas investicijų intensyvumo ir investicijų grąžos *ex ante* vertinimas atsižvelgiant į poveikio vertinimą.

([7]) *World Economic Outlook Database*.
([8]) *Key steps to manage climate risks to protect people and prosperity*.
([9]) *Komisija palankiai vertina baigtus svarstyti svarbiausius Pasirengimo įgyvendinti 55 proc. tikslą priemonių rinkinio teisės aktus, padėsiančius ES viršyti 2030 m. tikslus*, pranešimas spaudai, 2023 m. spalio 9 d.

3.5. EESRK mano, kad atsako į klimato kaitą poveikis ilguoju laikotarpiu gali būti teigiamas, visų pirma šalinant neigiamą išorinį poveikį, ir kad tai sudarys sąlygas veiksmingiau skirti kapitalą našesniems ir veiksmingesniems sektoriams bei veiklos sritims. Todėl akivaizdu, kad, norint įgyvendinti esminius struktūrinius pokyčius, kurie būtų reikšmingiausi per pastaruosius du šimtus metų, reikia labai daug investicijų, tačiau tai gali padėti sukurti našesnę, veiksmingesnę ir efektyviau išteklius naudojančią ekonomikos sistemą ([10]). Šiomis aplinkybėmis žiedinė ekonomika, kaip ir atliekų rinka bei atliekų tvarkymas, turėtų būti laikomi svarbiomis priemonėmis.

3.6. EESRK pažymi, kad vykstant istoriniam pertvarkos procesui reikės padidinti bendras investicijas į naujų sektorių, technologijų, veiklos sričių ir verslo veiklos, įskaitant mažąsias ir vidutines įmones, plėtrą, todėl gali būti sutrikdytos esamos vertės grandinės ir reikės jas pritaikyti prie naujų sąlygų (gavybos ir sunkiosios pramonės perėjimas prie naujos švarios energijos ir mažataršės arba nulinės taršos gamybos pramonės).

3.7. EESRK mano, kad dabartinis iš lėto besibaigiantis infliacijos procesas, kurio metu vyravo sąnaudų sukelta infliacija ir svarbų vaidmenį atliko rizikos priedas, lėmė mažiau pažeidžiamų žmonių grupių ir labiau pažeidžiamų žmonių grupių įvairiose ES šalyse diferenciaciją. Klimato kaita, kaip ir energetikos krizė, gali sukelti stiprų asimetrinį sukrėtimą darbo ir kapitalo rinkose. Svarbu būti tam pasirengusiems ir kiek įmanoma išvengti galimų neigiamų jos pasekmių ir teikti didesnę paramą regionams, kurie nuo jos nukentės labiausiai.

3.8. EESRK mano, kad struktūriškai pasirengusi reaguoti į klimato kaitą ekonomika bus atsparesnė galimam infliaciniam poveikiui (kurį, pvz., lemia dideli klimato svyravimai, darantys poveikį ekonominės veiklos rezultatams ir darbo našumui verslo aplinkoje), nedarant neigiamo socialinio poveikio ([11]).

3.9. EESRK puikiai supranta, kad atsako į klimato kaitą priemonės sudaro didelį kiekybinį ir kokybinį iššūkį ES šalių darbo rinkai. Jei nebus pakankamai greitai ir ryžtingai reaguojama, dėl šių priemonių darbo laikas gali sutrumpėti ir gali išaugti nedarbas ([12]). Šiuo klausimu reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad atitinkamos institucijos ir organizacijos turėtų lanksčiai reaguoti ir parengti perkvalifikavimo kursus ir prisitaikymo prie klimato kaitos programas, taip pat sudaryti geresnes sąlygas lanksčiai darbo rinkai sektoriuose, kuriuose yra didelė darbo jėgos paklausa. Klimato kaita gali būti pasitelkiama siekiant palengvinti perskirstymo procesus ES.

3.10. Be to, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia tobulinti visą švietimo sistemą, įskaitant profesinį mokymą, ir mokymuisi visą gyvenimą sudaryti sąlygas, atitinkančias Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio ir skaitmeninės politikos kelrodžio reikalavimus ([13]). Šiam švietimo sistemos pertvarkos procesui reikės esminių pokyčių darbo jėgos išsilavinimo, kvalifikacijos ir įgūdžių paklausos srityje. Kadangi ekonominis gaivalinių nelaimių poveikis visoms visuomenės amžiaus grupėms bus nenuspėjamas, labai svarbu mokytis, kaip keisti gyvenimo būdą, kaip reaguoti ir kaip vykdyti prevenciją.

3.11. Kadangi norint tinkamai kovoti su klimato kaita reikės didžiulių finansinių išteklių, regis, nebus įmanoma pasikliauti vien viešuoju finansavimu. Todėl EESRK rekomenduoja visapusiškai taikyti atsargumo tvarkant viešuosius finansus taisykles pagal naujai priimtas ekonomikos valdymo taisykles ([14]) ir jų laikytis.

([10]) *'European competitiveness and strategic autonomy' – The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security*, Paolo Guerrieri ir Pier Carlo Padoan, 2024 m. vasario mėn.

([11]) *Green growth and competitiveness in EU climate policy: paradigm shift or „plus de la même chose"?*, Oscar Fitch-Roy ir Ian Bailey, 2023 m. liepos mėn.

([12]) *3 ways the climate crisis is impacting jobs and workers*, Pasaulio ekonomikos forumas, 2023 m. spalio mėn.

([13]) *Europos skaitmeninis dešimtmetis. 2030 m. skaitmeniniai tikslai.*

([14]) *Tools for Climate Change Adaptation*.

3.12. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad be viešųjų išteklių taip pat yra daug privačių finansinių išteklių, pavyzdžiui, draudimo ir pensijų fonduose, ir apskritai daug santaupų (jos dažnai laikomos einamosiose arba taupomosiose sąskaitose ir dažnai ilgam laikotarpiui), ir šiuos išteklius būtų galima veiksmingiau panaudoti, kaip žada kapitalo rinkų sąjunga. Taigi šie ištekliai galėtų būti panaudoti tinkamam atsakui į klimato kaitą finansuoti, laikantis griežtų prudencinių finansinių taisyklių.

3.13. EESRK mano, kad yra galimybė naudoti viešąsias lėšas užtikrinant jų grąžą finansinėmis priemonėmis, kurios dėl apyvartos ciklo suteikia daugiau išteklių nei subsidijos, su sąlyga, kad atskiri sandoriai atitinka tinkamumo naudoti tokio pobūdžio finansavimą reikalavimus.

3.14. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dėl klimato kaitos bendras išorės ekonomikos balansas, kuriam didelę įtaką daro ES konkurencingumas, turėtų sustiprėti (mokėjimų balanso einamosios sąskaitos perteklius), o ne sumažėti (einamosios sąskaitos deficitas). Kartu reikia atsižvelgti į tai, kad pasauliniai ekonomikos procesai ir toliau keisis ir jie vyks ne tuo pačiu metu ir taikant ne tas pačias priemones.

3.15. EESRK pabrėžia, kad siekiant sustiprinti ES ekonomikos konkurencingumą ir išlaikyti ekonomikos išorės balanso perteklių, būtina stebėti pokyčius ekonominės galios centruose, ypač JAV ir Kinijoje, taip pat kitose labai dinamiškose besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse, visų pirma Pietryčių Azijos šalyse ([15]).

3.16. EESRK ragina į visais lygmenimis vykstančias diskusijas dėl su klimato kaita susijusios pertvarkos įtraukti socialinį dialogą ir kolektyvines derybas. Svarbu sąžiningai paskirstyti pastangas, kad darbuotojai ir visa visuomenė pritartų neutralaus poveikio klimatui požiūriui į prekių ir paslaugų gamybą.

4. **Konkrečios pastabos**

4.1. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad visos priemonės, taikomos reaguojant į klimato krizę, turėtų būti grindžiamos realiu nuspėjamumu ir atitikti dabartines didžiąsias tendencijas, kurias galima stebėti tiek ES lygmeniu, tiek regionų mastu, užtikrinant, kad šios priemonės derėtų su ES valstybių narių ekonominiu saugumu ir konkurencingumu ir būtų konkrečiai skirtos jiems užtikrinti ([16]).

4.2. EESRK pritaria pastangoms įvykdyti sudėtingą pertvarką, tačiau taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad visos priimamos ir įgyvendinamos priemonės turėtų padėti gerinti ES valstybių narių ekonomikos ekonominės veiklos rezultatus ir didinti socialinį stabilumą.

4.3. EESRK rekomenduoja į įvairias priemones taip pat įtraukti galimybes naudoti ir skatinti didesnę (priimtiną) toleranciją energijos šaltiniams, kurie, nors ir nėra optimalūs energijos sprendimai galutiniame žaliosios pertvarkos etape grynojo neutralaus poveikio klimatui požiūriu, pereinamuoju laikotarpiu turės teigiamą poveikį aplinkai ir klimatui, palyginti su dabartine padėtimi. Tačiau pereinamieji laikotarpiai, jei nėra iš tikrųjų būtina, neturėtų būti pratęsiami, nes dėl to tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai sulėtėtų žalioji energetikos pertvarka dėl slopinamų inovacijų atsinaujinančiųjų išteklių technologijų srityje.

4.4. EESRK mano, kad toks požiūris turėtų apimti ir didesnę veiksmų laisvę, susijusią su atsinaujinančiųjų energijos išteklių diegimo tempu, su sąlyga, kad jie ir toliau bus plačiau naudojami įvairiose verslo ir kitose srityse (pvz., pramonės, transporto, būsto ir kt.) ir kad jie bus diegiami laikantis realistiško tvarkaraščio.

([15]) *'European competitiveness and strategic autonomy' – The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security*, Paolo Guerrieri ir Pier Carlo Padoan, 2024 m. vasario mėn.

([16]) *'European competitiveness and strategic autonomy' – The European Union and the double challenge: strengthening competitiveness and enhancing economic security*, Paolo Guerrieri ir Pier Carlo Padoan, 2024 m. vasario mėn.

4.5. EESRK pabrėžia, kad laikotarpiais, kai dėl geopolitinės įtampos ir geoekonominio netikrumo padidėja rizika, palyginti stipriai pasikeičia elgsena, susijusi su energijos taupymu. Atsižvelgiant į tai, reikia imtis efektyvaus energijos vartojimo priemonių. Palyginti didelės investicijos, plačiai remiamos iš ES finansavimo šaltinių, turėtų būti nukreiptos į kokybinę viešųjų, komercinių ir gyvenamųjų pastatų pertvarką, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes valstybėse narėse. Didelis ES konkurencinis pranašumas visoje vertės grandinėje galėtų būti susijęs su energijos vartojimo efektyvumą didinančių komponentų ir įrangos gamyba, įrengimu ir technine priežiūra, taip pat tikslingu perėjimu prie atsinaujinančiųjų išteklių energijos.

4.6. EESRK ragina Europos Komisiją atlikti aiškų, suprantamą ir įtikinamą poreikių (pašalinti neigiamą išorės poveikį ES valstybių narių ir visos ES ekonomikai ir visuomenei klimato ir aplinkos apsaugos srityje) ir sąnaudų (poreikiams patenkinti būtinų investicijų, parengiant pagrindinę orientacinę struktūrą, nustatytą atsižvelgiant į finansavimo tikslą, šaltinį ir tipą) vertinimą.

4.7. Šis poreikių ir sąnaudų vertinimas turėtų būti reguliariai atnaujinamas ir vertinamas atsižvelgiant į besikeičiančias sąlygas, susijusias su geoekonominiais pokyčiais, ir turėtų būti pateikiamas sprendimų priėmimo procese dalyvaujantiems subjektams ir plačiajai visuomenei.

4.8. Be to, EESRK pabrėžia būtinybę atliekant poreikių ir sąnaudų vertinimą įsipareigoti teikti duomenis, kad būtų įtraukti žaliosios pertvarkos poveikio makroekonomikai, finansiniam stabilumui ir darbo rinkai, taip pat ekonominiam, apsirūpinimo maistu, energetiniam ir sveikatos saugumui analizės rezultatus ([17]). Šios analizės galėtų būti vertinamos pagal Europos semestrą.

4.9. Be to, siekiant sustiprinti tvarų ES ekonomikos konkurencingumą, EESRK rekomenduoja Europos Komisijai stebėti Infliacijos mažinimo įstatymo (*Inflation Reduction Act*, IRA ([18])) įgyvendinimo rezultatus ir patirtį JAV, siekiant suderinamumo ir galimos sinergijos su JAV ir stiprinti ES ir JAV strateginę partnerystę.

4.10. EESRK tikisi, kad 2026 m. bus atlikta konkretesnė priemonių, susijusių su pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM) įdiegimu, poveikio vertinimo analizė. Todėl Komitetas rekomenduoja Europos Komisijai atlikti išsamų vertinimą, kuris galėtų būti vertingas indėlis užtikrinant didesnį žaliosios pertvarkos ir kitų pasaulio ekonomikos sričių suderinamumą.

4.11. Neigiamo klimato krizės poveikio įvairiems sektoriams ir veiklos sritims visoje ES analizės rodo, kad būtina sukurti bendrą duomenų bazę tiek atskirose valstybėse narėse, tiek ES lygmeniu. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją sukurti išsamią pagrindinių su klimato kaita susijusių fizinės rizikos rodiklių duomenų bazę.

4.12. Socialinės išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido, skaičiuojamos matuojant žalos, kurią visuomenei sukelia kiekviena papildoma metrinė išmetamo CO2 tona, piniginę vertę, turėtų tapti vienu pagrindinių rodiklių formuojant ES klimato politiką. Apskaičiuota, kad kiekviena papildoma CO2 tona šiuo metu kainuoja 185 USD (t. y. 3,6 karto daugiau nei dabartinis JAV vyriausybės vertinimas – 51 USD už toną CO2) ([19]). Tai reiškia, kad socialinės išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido šiuo metu įvertinamos tik trečdaliu. Europoje į anglies dioksido kainą, matuojamą pagal ES ATLPS leidimų kainas (53–79 EUR už toną 2024 m.), taip pat įtraukiamos toli gražu ne visos socialinės išlaidos.

([17]) EESRK nuomonė „Naujas požiūris į klimato ir saugumo sąsają. Klimato kaitos ir aplinkos būklės poveikio taikai, saugumui ir gynybai mažinimas“, OL C, C/2024/2106, 2024 3 26, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2106/oj.

([18]) *Inflation Reduction Act*.

([19]) Rennert, K., Errickson, F., Prest, B.C. ir kt. *Comprehensive evidence implies a higher social cost of CO2*. Nature 610, 687–692 (2022 m.).

4.13. Klimato kaita darys labai neigiamą poveikį žmonių sveikatai. Ji tiesiogiai paveiks žmones ir padidins per aplinką ir gyvūnus plintančių ligų riziką. Didžiausią klimato kaitos grėsmę žmonių sveikatai kels infekcinės ligos, kurios kils dėl aukštesnės temperatūros, sausrų ir vandens trūkumo, liūčių, potvynių ir vandenynų atšilimo. Prognozuojama, kad dėl klimato kaitos 58 proc. infekcinių žmonių ligų taps sunkesnės ([20]). Atsižvelgdamas į tai, EESRK rekomenduoja Europos Komisijai parengti strateginį planą, kaip apsaugoti gyventojus nuo klimato krizės poveikio ir jos poveikio infekcinėms ligoms.

4.14. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad dėl nuolat kylančios temperatūros gali tęstis sausros, kurios gali paskatinti vadinamąją migraciją dėl klimato kaitos ir visas su tuo susijusias neigiamas ekonomines pasekmes ([21]). Todėl reikia sutelkti dėmesį į pagrindinius veiksnius, darančius didelį poveikį klimato kaitai, kaip antai didėjantis atliekų kiekis, pernelyg didelis energijos, maisto ir drabužių vartojimas. Visa tai lems netvarią gamybą, taigi ir aplinkos taršą, o tai kels pavojų žmonių gyvybei planetoje.

4.15. Dėl klimato kaitos pradės stigti vandens. Be to, numatoma, kad dėl to padidės prastos vandens kokybės rizika, trūks vandens žemės ūkio gamybai, turizmo sektoriuje (nedidelis kiekis sniego žiemą ir vandens trūkumas vasaros mėnesiais), taip pat energijos gamybai. Pavojus kyla tiek žemės ūkiui, tiek logistikai. Todėl reikėtų išsamios vandentvarkos sistemos. Dėl vandens trūkumo rizikos taip pat gali sulėtėti jau vykstantis klimato kaitos švelninimo procesas ([22]) ([23]).

4.16. EESRK pabrėžia, kad reikia palaipsniui mažinti subsidijas iškastiniam kurui, kuris labai teršia aplinką ir daro didelę žalą visuomenės sveikatai. Be to, reikėtų įvesti anglies dioksido mokestį ir nustatyti anglies dioksido kainas. 2022 m. visos subsidijos sudarė 7 trln. USD, t. y. 7,1 proc. pasaulio BVP ([24]). Per dvejus metus nuo 2020 m. iki 2022 m. subsidijos iškastiniam kurui padidėjo 2 trln. USD. 2015–2021 m. subsidijos iškastiniam kurui buvo palyginti stabilios – apie 56 mlrd. EUR, tačiau 2022 m. padidėjo iki 123 mlrd. EUR ([25]).

4.17. Manoma, kad klimato kaita labai pakenks finansų sektoriaus stabilumui tiek bankininkystės, tiek draudimo srityse. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad sprendimų priėmimas turi būti grindžiamas didėjančia rizika finansų sektoriuje ir atsparumu šiai rizikai ([26]). Todėl svarbu, kad visi rodikliai būtų išsamūs. Be to, itin svarbu sudaryti sąlygas, kurios leistų pakeisti su klimatu susijusią riziką taip, kad būtų užtikrintos tvarios investicijos ir kiek įmanoma išvengta didžiulio neišnaudojamo turto kiekio susidarymo.

4.18. Atsižvelgiant į istoriškai nenuspėjamus ir precedento neturinčius klimato kaitos padarinius, reikės sutelkti milžiniškus finansinius išteklius siekiant padengti žalą ir nuostolius, sukeltus klimato krizės ir jos poveikio žmonių sveikatai. Turimi viešieji ištekliai yra labai riboti. EESRK rekomenduoja Europos Komisijai apsvarstyti galimybę sutelkti rezerve finansinius išteklius, kurie būtų naudojami kritinėmis aplinkybėmis klimato krizės padariniams šalinti. Tai turėtų būti skubios pagalbos priemonė ir (arba) fondas. Europos Komisija raginama išnagrinėti finansines priemones, kurias valstybės narės galėtų naudoti savo apsaugai.

4.19. EESRK pabrėžia, kad klimato kaita turės neigiamą socialinį poveikį, dėl to gali padidėti pajamų nelygybė ir skurdas ([27]). Todėl visi sprendimų priėmimo procese dalyvaujantys subjektai turėtų atsižvelgti į šiuos pokyčius ir, prireikus, sukurti socialinio saugumo tinklą. Šiomis aplinkybėmis dėl pertvarkos būtina pradėti visapusiškas reformas, kuriomis daugiausia dėmesio būtų skiriama tvarumui, įtraukumui, atsparumui ir socialiniam teisingumui.

([20]) Mora, C., ir kt, *Over half of known human pathogenic diseases can be aggravated by climate change*, Nature Climate Change 12(9), s. 869-875 (DOI: 10.1038/s41558-022-01426- 1), 2022 m.
([21]) *The climate crisis, migration, and refugees*, John Podesta, 2019 m. liepos mėn.
([22]) *Water abstraction by source and economic sector in Europe*, EAA, 2022 m.
([23]) EESRK nuomonė „Vandens politika – tarp dykumėjimo ir saugumo užtikrinimo. Metas mėlynajai diplomatijai“, OL C, C/2023/862, 2023 12 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/862/oj.
([24]) *Fossil Fuel Subsidies Surged to Record $7 Trillion*, Simon Black, Ian Parry, Nate Vernon, 2023 m. rugpjūčio mėn.
([25]) *Fossil fuel subsidies*, EAA, 2023 m. lapkričio mėn.
([26]) *Climate-related financial risks are a major challenge*, Jungtinis tyrimų centras, 2024 m. kovo mėn.
([27]) *Klimato krizė ir jos poveikis pažeidžiamoms grupėms*, EESRK santrauka spaudai, 2023 m. gruodžio mėn.

4.20. Klimato kaita turės įtakos galimoms krizėms ateityje. Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) šeštojoje vertinimo ataskaitoje nustatyti keturi artimiausiais dešimtmečiais Europai kilsiantys pavojai dėl klimato kaitos, iš kurių trys susiję su karščiais ir sausromis: a) gyventojų mirtingumas ir sergamumas bei ekosistemos sutrikdymas dėl karščių; b) žemės ūkio gamybos sumažėjimas dėl karščių ir dėl sausrų ir c) vandens trūkumas tam tikruose sektoriuose ([28]) ([29]).

4.21. Mūsų dabartinei civilizacijai būdingi labai glaudūs tarpusavio ryšiai. Visos šalys kovoja su bendru priešu – klimato kaita, nors ne visos šalys yra arba bus vienodai jos paveiktos. EESRK mano, kad siekiant kuo veiksmingiau pašalinti neigiamas klimato kaitos pasekmes ir išsaugoti gyvybę mūsų brangioje planetoje ateities kartoms, nuo šiol visos šalys ir suinteresuotieji subjektai, įskaitant atitinkamas daugiašales institucijas, visame pasaulyje turi skubiai konstruktyviai bendradarbiauti ir imtis koordinuotų veiksmų.

Briuselis, 2024 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE

([28]) Bednar-Friedl, B., ir kt., 2022, *Chapter 13: Europe, Climate change 2022: Impacts, adaptation and vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Cambridge University Press, Cambridge, UK.*

([29]) Bednar-Friedl, B., ir kt., 2022 m, Europe. *In: „Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability". Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Cambridge University Press, Cambridge, UK, and New York, NY, pp. 1817-1927.*

PRIEDAS

Toliau nurodyti skyriaus nuomonės sakiniai iš dalies pakeisti siekiant atsižvelgti į asamblėjos priimtą pakeitimą, nors daugiau nei ketvirtadalis balsavusiųjų pritarė pradinei teksto versijai (Darbo tvarkos taisyklių 74 straipsnio, 4 dalis):

3 pakeitimas

ECO/645

Klimato kaita ir jos poveikis ekonomikai

1.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
EESRK pabrėžia, kad reikia nedelsiant priimti ir įgyvendinti visas būtinas priemones, kuriomis siekiama mažinti išmetamųjų teršalų kiekį (klimato kaitos švelninimas) ir prisitaikyti prie naujų sąlygų (prisitaikymas prie klimato kaitos), įskaitant išmetamųjų teršalų apmokestinimą ir anglies dioksido mokesčio įvedimą, laikantis naujausios Europos Komisijos rekomendacijos.	EESRK pabrėžia, kad reikia nedelsiant priimti ir įgyvendinti visas būtinas priemones, kuriomis siekiama mažinti išmetamųjų teršalų kiekį (klimato kaitos švelninimas) ir prisitaikyti prie naujų sąlygų (prisitaikymas prie klimato kaitos), įskaitant išmetamųjų teršalų apmokestinimą ir anglies dioksido mokesčio įvedimą, laikantis naujausios Europos Komisijos rekomendacijos. ***Socialinės išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido, skaičiuojamos matuojant žalos, kurią visuomenei sukelia kiekviena papildoma metrinė išmetamo CO2 tona, piniginę vertę, turėtų tapti vienu pagrindinių rodiklių formuojant ES klimato politiką.***

Balsavimo rezultatai

Už:	60
Prieš:	57
Susilaikė:	18

5 pakeitimas

ECO/645

Klimato kaita ir jos poveikis ekonomikai

2.2 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
Jei nebus imtasi kovos su klimato kaita veiksmų, išlaidos bus labai didelės. Preliminariais duomenimis, 2024–2030 m. metinės išlaidos sieks 600 mlrd. EUR. Klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos finansavimo atidėjimas turės didžiulį neigiamą poveikį visai ekonomikai, infrastruktūrai ir žemės ūkiui, taip pat gyventojų sveikatai. ***Todėl*** klimato kaita turėtų būti ***vienas iš*** svarbiausių ES valstybių narių prioritetų. Instituciniu požiūriu, priėmus žaliąjį kursą [***1***] nus-	Jei nebus imtasi kovos su klimato kaita veiksmų, išlaidos bus labai didelės. Preliminariais duomenimis, 2024–2030 m. metinės išlaidos sieks 600 mlrd. EUR**. Dėl padidėjusio mirtingumo, prastesnės sveikatos, sumažėjusio produktyvumo ir trumpesnio gyvenimo prarandamas ekonominis našumas turės tiesioginės įtakos ekonominėms perspektyvoms, ypač atsižvelgiant į eksponentinį (ne linijinį) kiekvienos papildomos išmetamos CO2 tonos**

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
tatyti esminiai ir sisteminiai reikalavimai kovojant su klimato kaita ir jos nenumatytu ir precedento neturinčiu poveikiu visoms svarbioms sritims, kurios daro didelę įtaką ES ekonomikai.	**poveikį.** ***Pavyzdžiui, remiantis 2023 m. „Lancet“ ataskaita[1], 2023 m. pasauliniu lygmeniu vien dėl karščio bangų prarasta 490 mlrd. produktyvaus darbo valandų, ir šis skaičius toliau didės atsižvelgiant į karščio tendencijas. Todėl*** klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie jos finansavimo atidėjimas turės didžiulį neigiamą poveikį visai ekonomikai, infrastruktūrai ir žemės ūkiui, taip pat gyventojų sveikatai. ***Atsižvelgiant į tai, akivaizdu, kad*** klimato kaita turėtų būti svarbiausias ES ***ir*** valstybių narių ***politikos*** prioritetas. Instituciniu požiūriu, priėmus žaliąjį kursą[***2***] nustatyti esminiai ir sisteminiai reikalavimai kovojant su klimato kaita ir jos nenumatytu ir precedento neturinčiu poveikiu visoms svarbioms sritims, kurios daro didelę įtaką ES ekonomikai.
[1] Europos žaliojo kurso įgyvendinimas.	[1] ***2023 m. Lancet ataskaita „Countdown on health and climate change“.***
[2]	***[2]*** Europos žaliojo kurso įgyvendinimas.

Balsavimo rezultatai

Už:	63
Prieš:	56
Susilaikė:	18

7 pakeitimas

ECO/645

Klimato kaita ir jos poveikis ekonomikai

4.12 punktas

Įrašyti naują punktą:

Vieta: po šio punkto – tas pats numeris

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
	Socialinės išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido, skaičiuojamos matuojant žalos, kurią visuomenei sukelia kiekviena papildoma metrinė išmetamo CO2 tona, piniginę vertę, turėtų tapti vienu pagrindinių rodiklių formuojant ES klimato politiką. Apskaičiuota, kad kiekviena papildoma CO2 tona šiuo metu kainuoja 185 USD (t. y. 3,6 karto daugiau nei dabartinis JAV vyriausybės vertinimas – 51 USD už toną CO2)[1]. Tai reiškia, kad socialinės išlaidos dėl išmetamo anglies dioksido šiuo metu įvertinamos tik trečdaliu. Europoje į anglies dioksido kainą, matuojamą pagal ES ATLPS leidimų kainas (53–79 EUR už toną 2024 m.), taip pat įtraukiamos toli gražu ne visos socialinės išlaidos.

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
	[1] **Rennert, K., Errickson, F., Prest, B.C. ir kt.** ***Comprehensive evidence implies a higher social cost of*** CO_2**.** **Nature 610, 687–692 (2022 m.).**

Balsavimo rezultatai

Už:	67
Prieš:	61
Susilaikė:	9